

Uvodnik

Sovražnost in graditev miru: od tradicije do sodobnih kontekstov

Hostility and Peacebuilding: From Tradition to Modern Contexts

Tematski blok¹ z naslovom „Sovražnost in graditev miru: od tradicije do sodobnih kontekstov“ zadeva eno izmed najglobljih, obenem pa najbolj perečih vprašanj sodobnega sveta: kako je v času, ko prevladujoče razpoloženje družbenega, političnega in kulturnega prostora vse bolj postaja sovražnost, mogoče misliti in živeti mir. Ne gre več zgolj za posamezne konflikte ali občasne izbruhe nasilja, temveč za razširjen način doživljanja drugega kot grožnje, sovražnika ali ovire (Platovnjak, Svetelj). Sovražnost se danes kaže kot strukturni pojav, ki prodira v javni diskurz, medije, digitalne platforme, ideološke delitve in celo v intimne odnose (Kraner, Centa Strahovnik in Strahovnik, Klun).

Miru ne moremo razumeti zgolj negativno kot odsotnost vojne ali nasilja. Nasprotno – mir se kaže kot zahteven, večplasten proces, ki vključuje antropološko, etično, duhovno in družbeno razsežnost (Gregorčič, Globokar). Graditev miru tako pomeni prizadevnost v odnosih, jeziku, simbolnih svetovih ter v notranjih držav posameznikov in skupnosti. Zato je vprašanje miru neločljivo povezano z vprašanjem, kakšno podobo človeka, skupnosti in sveta imamo (Vodičar, Nežič Glavica).

Sodobni konteksti sovražnosti razkrivajo globoko krizo odnosa do resničnosti, do drugega – pa tudi do samega sebe. Totalitarne izkušnje 20. stoletja, sodobne oblike ideološke polarizacije, medijsko spodbujano in napajano sovraštvo, digitalna radikalizacija, razkroj javnega prostora in erozija zaupanja v institucije kažejo, da sovražnost ni zgolj trenutni moralni zdrs ali trenutna politična strategija, temveč simptom globlje antropološke in duhovne krize (Erzar). Sovraštvo se pogosto razraste tam, kjer odpove zmožnost presoje, kjer mišljenje okrne in kjer drugega ne dojemamo več kot osebo, temveč kot abstraktno kategorijo, kot funkcijo v ideološkem sistemu ali številko v ekonomski računici (Platovnjak in Svetelj).

Zato ima razmislek o miru in sovražnosti v našem miselnem in duhovnem izročilu posebno mesto. Svetopisemska, teološka, filozofska in kulturna izročila za

¹ Tematski blok prinaša rezultate dela raziskovalne programske skupine „Religija, etika, edukacija in izzivi sodobne družbe (P6-0269)“, ki deluje na Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani. Program sofinancira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS).

razumevanje zla, nasilja, krivde in sprave ne ponujajo preprostih rešitev, temveč globoke hermenevtične okvire, kakor to kaže razvoj biblične podobe Boga in sodobno katoliško prizadevanje za dialog. Tradicija razkriva tudi ambivalentnost religije in kulture: iste simbolne, ritualne in narativne strukture lahko bodisi legitimirajo sovraštvo bodisi postanejo vir sprave in miru. V tem smislu izročilo ni muzejski spomin, temveč živ prostor razločevanja, ki sodobnosti omogoča kritičen odmik in hkrati ponuja orientacijo. To se jasno kaže v zgodovinskih in hagiografskih primerih (Malmenvall, Šegula).

Prispevki, zbrani v tematskem sklopu, se tej kompleksnosti približujejo z različnih, toda med seboj povezanih zornih kotov. Nekateri razkrivajo antropološke, politične in duhovne korenine sovražstva – zlasti v totalitarnih sistemih, ideoloških iluzijah in izgubi moralne presoje. Drugi analizirajo sodobne oblike sovražnosti v medijih, digitalni kulturi in tehnologiji, kjer afekt, anonimnost in algoritmična logika razčlovečenje in nasilje pogosto še okrepijo (Kraner, Centa Strahovnik in Strahovnik, Klun). Pomemben poudarek je namenjen vzgoji, katehezi in etiki skrbi, ki se kažejo kot ključna področja, kjer se mir ne le reflektira, temveč tudi konkretno uči, vadi in posreduje prihodnjim generacijam (Vodičar, Nežič Glavica).

Posebno težo ima razmislek o vlogi religije in duhovnosti pri graditvi miru. Religija se v sodobnem javnem diskurzu pogosto pojavlja bodisi kot vir nasilja bodisi kot zasebna uteha brez družbenega učinka. Prispevki v tem sklopu nasprotno kažejo, da je duhovnost, ki jo razumemo kot pot razločevanja, notranje svobode in odgovornosti, močan vir odpora in delovanja proti sovražstvu (Globokar, Šegula). V tej luči mir ni beg pred resničnostjo, temveč pogumno soočenje z njo – zmožnost drugega videti, konflikt prenašati brez razčlovečenja in vztrajati v iskanju pravičnosti (Gregorčič).

Skupni imenovalac vseh prispevkov je prepričanje, da mir še zdaleč ni samoumeven rezultat institucionalnih dogovorov, tehnološkega napredka ali pa moralnih deklaracij. Mir je krhek in vedno ogrožen, a hkrati možen, ko se odpovemo logiki sovražnika in sprejmemo logiko drugega kot bližnjega – to je ko drugega sprejmemo prek njegovega obličja in kot nosilca neodtujljivega dostojanstva. V tem smislu graditev miru zahteva preobrazbo jezika, predstav in praks, hkrati pa osebno in skupnostno odgovornost (Klun, Pohar). Potrebuje ljubezen in debele ljubezni, ki jih Žalec povezuje z resonanco in mednje uvršča zakramente.

Tematski blok želi k temu prispevati s svojim interdisciplinarnim dialogom med teologijo, filozofijo, etiko, družboslovjem, pa tudi pastoralno prakso. Njegova ambicija ni v dokončnih odgovorih, ampak v odpiranju prostora za poglobljen razmislek, kritično presojo in skupno iskanje poti, ki bi v času, ko je na pohodu sovražnost, omogočile mir ponovno misliti in živeti – ne kot ideal brez konfliktov, temveč kot vztrajno in ustvarjalno delo sprave, pravičnosti in upanja.

Bojan Žalec, Roman Globokar in Robert Petkovšek,
uredniki tematskega bloka